

Premi Ensenyament

Fundació Cercle d'Economia 2025

XVI edició

Quan l'escola s'adapta als Infants:
Els Til·lers, un Projecte d'Autonomia i
Creixement en l'àmbit rural.

Escola els Til·lers
ZER El Francolí
La Masó

1. SITUACIÓ DE PARTIDA DEL CENTRE

La història de l'escola Els Til·lers es remunta al 1919, quan va ser construïda per la Mancomunitat a la comarca de Tarragona, i destaca pel fet d'haver mantingut ininterrompudament la seva oferta educativa durant 106 anys, adaptant-se als canvis pedagògics i socials.

L'escola, situada a la Masó, forma part de la ZER El Francolí (Zona Escolar Rural) a la comarca de l'Alt Camp, Tarragona. Aquesta ZER inclou també les escoles El Bosc de Mont-ral, La Riba de La Riba i Rocabruna de Picamoixons.

Es tracta d'un centre unitari, on conviuen dos grups heterogenis: un d'Educació Infantil i un altre de Primària, gestionats per un equip docent reduït de 3 mestres:

- 1 mestra d'Educació Infantil.
- 2 mestres de Primària (una a jornada completa i l'altra a mitja jornada).

A més, l'escola compta amb el suport de mestres especialistes de la ZER, que imparteixen assignatures com Educació Física, Música, Anglès i Educació Especial.

Actualment, l'escola acull 23 alumnes, distribuïts de la següent manera:

- Grup d'Infantil (l3-1r): 8 infants.
- Grup de Primària (2n-6è): 14 infants.

El funcionament de l'escola es caracteritza per agrupaments flexibles, que permeten als infants interactuar i aprendre segons les seves necessitats i interessos. Això possibilita que puguin canviar puntualment de grup, sempre que l'equip docent consideri que aquest canvi pot afavorir el seu procés d'aprenentatge.

2. PROBLEMA A RESOLDRE

L'escola rural presenta una realitat pedagògica singular, on la diversitat a l'aula és una característica destacada. Aquest model implica que alumnes de diferents edats i cursos comparteixen espais i mestres en el mateix horari, creant així un entorn d'aprenentatge i convivència amb infants que presenten diverses necessitats i nivells de desenvolupament. Malgrat les ràtios més reduïdes en comparació amb altres escoles més grans, atendre aquesta diversitat suposa un repte significatiu.

L'escola rural presenta una realitat pedagògica única, marcada per la convivència d'infants de diferents edats i nivells en un mateix espai d'aprenentatge. Malgrat les ràtios més reduïdes en comparació amb altres escoles més grans, atendre aquesta diversitat suposa un repte significatiu: cal garantir que tots els alumnes rebin una educació de qualitat, adaptada a les seves necessitats, respectant els seus ritmes d'aprenentatge i fomentant la seva autonomia.

Per fer front a aquesta realitat, l'escola Els Til·lers es va proposar transformar el seu model pedagògic, deixant enrere l'estructura tradicional de classes segregades per edat i avançant cap a un sistema basat en l'autonomia, l'aprenentatge actiu i la cooperació entre alumnes. L'objectiu era crear un entorn on cada infant pogués traçar el seu propi itinerari d'aprenentatge, respectant la seva maduració i afavorint una participació activa en el seu procés educatiu.

Aquesta transformació ha implicat repensar espais, materials i horaris, introduint metodologies que permeten als infants gestionar el seu propi aprenentatge a través d'ambients preparats, propostes flexibles i tallers interactius. Les mestres han assumit el repte de reinventar la seva pràctica docent, esdevenint facilitadores d'un procés educatiu en què l'infant és el veritable protagonista del seu aprenentatge.

3. OBJECTIUS DE LA INICIATIVA

Els objectius que perseguim amb aquest canvi pedagògic són els següents:

- Implementar un model pedagògic basat en l'autonomia, la diversitat i l'aprenentatge personalitzat.
- Crear un entorn que permeti als alumnes gestionar el seu temps i aprenentatge d'una manera més activa i autònoma.
- Fomentar la cooperació entre alumnes de diferents edats i cursos.
- Desenvolupar espais, propostes i tallers que donessin suport al nou model pedagògic.
- Millorar els resultats educatius mitjançant l'avaluació constant i l'adaptació de les pràctiques pedagògiques.
- Respectar el ritme d'aprenentatge i desenvolupament de cada alumne.
- Potenciar al màxim les diferents capacitats dels infants, no només la intel·lectual.
- Afavorir i estimular la creativitat de l'alumnat.
- Potenciar al màxim els diferents estils d'aprenentatge dels infants.
- Fomentar l'autoestima i la seguretat personal.
- Potenciar la socialització i l'autonomia personal de l'infant.
- Ajudar cada alumne a relacionar-se amb si mateix, amb els altres i amb el món.
- Fomentar la responsabilitat cap a un mateix, cap al propi aprenentatge i cap al grup.
- Crear espais on l'autonomia de l'alumne sigui cada vegada més present a l'escola.
- Desenvolupar estratègies digitals per construir el propi coneixement.

- Potenciar l'equitat i el respecte a la diversitat dels alumnes en un marc de valors compartits.
- Afavorir la participació i la implicació de tots els membres en el centre.
- Promoure la participació de les famílies per afavorir-ne la implicació en el procés educatiu dels seus fills i filles.

4. RECURSOS I PROCESSOS ENGEGATS

La implementació del nou model pedagògic es va desenvolupar seguint una seqüència d'accions estructurades per garantir-ne l'èxit i la sostenibilitat. Les principals fases han estat les següents:

- A. Anàlisi de la situació i detecció de necessitats
- B. Formació del professorat en metodologies innovadores i estratègies pedagògiques.
- C. Transformació dels espais d'aprenentatge i elaboració de materials
- D. Comunicació i col·laboració amb les famílies per a una participació activa i involucració en tot el procés

A. Anàlisi de la Situació i Detecció de Necessitats

El primer pas va ser identificar els reptes que havíem d'abordar per transformar l'aprenentatge a Els Til·lers. Ens vam preguntar:

- Com podem potenciar l'autonomia dels infants en el seu procés d'aprenentatge?
- Quin ha de ser el rol del mestre en aquest nou model?
- Quins canvis són necessaris per adaptar els espais i els materials a una educació més flexible i personalitzada?

Aquesta fase va incloure reflexions pedagògiques, anàlisi de bones pràctiques i reunions de claustre per establir les bases del nou enfocament educatiu.

B) Formació del professorat en metodologies innovadores i estratègies pedagògiques.

La formació del professorat ha estat un eix fonamental del procés de transformació. L'objectiu ha estat dotar l'equip docent d'eines pedagògiques que permetin adaptar-se als diferents estils i ritmes d'aprenentatge.

Accions realitzades:

- Sessions formatives amb experts en metodologies actives.
- Estudi de casos pràctics i experiències d'altres escoles.
- Visites a centres amb models pedagògics similars per conèixer-ne l'aplicació real.
- Debats pedagògics en claustre i lectura d'articles especialitzats per compartir coneixements i reflexions.

Aquest enfocament ha fet que la formació sigui un procés evolutiu i compartit dins l'equip docent, evitant que es percebi com una tasca puntual i aïllada.

C) Reorganització de l'espai escolar per crear zones d'aprenentatge específiques i flexibles i elaboració de materials d'aprenentatge adaptats a les necessitats dels alumnes

Quan vam plantejar el canvi pedagògic que volíem implementar, una de les nostres primeres prioritats va ser redefinir l'entorn escolar per adaptar-lo a la nova metodologia de treball. Això va implicar una revisió exhaustiva de tot el material i mobiliari per identificar aquells elements que no s'ajustaven a les necessitats dels infants, tenint sempre en compte les limitacions d'espai.

Durant el primer estiu, ens vam dedicar a reformar els espais de l'escola, incorporant mobiliari i materials més adequats per tal que l'alumnat pogués treballar de manera autònoma, afavorint així el seu aprenentatge i desenvolupament al seu propi ritme. A més, vam prioritzar la selecció de materials de qualitat i d'origen natural, reduint l'ús excessiu de plàstic per crear un ambient més càlid, acollidor i sostenible.

Els materials elaborats per a cada espai tenen una funció clara: proporcionar als infants autonomia en les seves tasques, permetent-los ser protagonistes actius del seu procés d'aprenentatge. Aquests materials no només serveixen per treballar continguts específics, sinó que també fomenten una comprensió significativa, assegurant que els alumnes entenguin què fan i per què ho fan. Per això, oferim una àmplia varietat de recursos, de manera que cada infant pugui escollir aquells materials que millor s'adaptin a les seves necessitats i preferències.

A partir d'aquestes reformes, vam dissenyar i estructurar diversos espais d'aprenentatge diferenciats, dotant-los amb el mobiliari i els materials corresponents, sempre dins les nostres possibilitats econòmiques. Any rere any, hem continuat millorant i enriquint aquests espais, incorporant nous materials per optimitzar-ne el funcionament.

L'objectiu principal d'aquests espais és crear entorns d'aprenentatge estimulants, segurs i flexibles, on els infants se sentin lliures per experimentar, equivocar-se i aprendre. Aquests espais afavoreixen el desenvolupament de la seva autonomia, creativitat i capacitat d'autoregulació, potenciant al màxim les seves competències, habilitats i coneixements en un entorn emocionalment enriquidor i socialment inclusiu.

D'aquesta manera, vam crear els següents espais d'aprenentatge:

- Espai artístic: en aquest espai trobem diversos materials a disposició dels infants on creen, de manera autònoma, diverses propostes artístiques suggerides per la mestra o bé d'iniciativa pròpia
- Espai de joc simbòlic: aquest espai, ubicat a l'aula dels petits, compta amb disfresses i teles, botigueta, peluixos, cotxes de fusta i carretes, castell, vaixell, animals, maquillatge, etc., on els infants desenvolupen un tipus de joc que els ajuda a entendre el món en el qual viuen. A més, a l'espai exterior hi ha una cuineta i una caseta de fusta dissenyada i creada per l'AFA de l'escola.

- Espai de construcció: les dues aules inclouen elements i materials diversos, com ara rampes i boles, blocs de fusta de diferents formes i mides, peces Lego, kapla, mandala de fusta, policubs, etc., mitjançant els quals els infants construeixen, lliurement, una gran diversitat de models i estructures.

- Espai matemàtic: en aquest espai disposem de diversos materials, estructurats i no estructurats, per treballar, a través de les propostes elaborades, diversos aspectes matemàtics de numeració i càlcul, lògica, orientació, geometria, seqüències, mesura, seriacions... Així, proporcionem als infants una varietat de materials manipulatius que els permeten explorar i comprendre els conceptes matemàtics de manera concreta i significativa, abans de passar a una comprensió abstracta.

- Espai de vida pràctica i sensorial: aquest espai d'educació infantil està equipat amb una àmplia gamma de materials destinats a estimular els sentits dels nostres infants mitjançant l'exploració activa. A més, ofereix diverses activitats i propostes pràctiques dissenyades per ajudar-los a desenvolupar habilitats funcionals, autonomia personal i destresa motriu fina. Aquestes propostes inclouen activitats com transvasaments, enfilat, exploració de textures, treball de la pinça, coordinació òculo-manual, etc.

- Espai de lectoescriptura: en aquest espai trobem tota una àmplia varietat de materials i activitats que busquen fomentar l'interès i el desenvolupament de les habilitats relacionades amb la consciència fonològica, grafisme, lectura i escriptura.

A l'aula de primària, hi ha propostes de llengua més complexes, relacionades amb la llengua catalana, castellana i anglesa. Són propostes vinculades amb l'expressió escrita, la comprensió lectora, la gramàtica, l'ortografia i l'aprenentatge en general sobre el funcionament de les llengües.

Les dues aules disposen d'un espai de lectura, on els infants poden trobar llibres de diferents temàtiques i llengües. Aquest espai també s'utilitza per realitzar la benvinguda dels nens i nenes.

- Espai de jocs de taula: en aquest espai, els infants poden participar en diverses activitats lúdiques com els jocs de taula disponibles, els quals estan dissenyats per abordar diversos aspectes relacionats amb les matemàtiques, l'expressió oral, el medi natural o social, la memòria i l'estratègia.

- Espai de descoberta de l'entorn: mitjançant aquest espai es pretén fomentar la curiositat dels infants, així com estimular la seva exploració activa del món que els envolta. Per a fer-ho, comptem amb llibres de coneixements sobre el medi natural i social, material de ciència i exploració, jardineria, elements naturals com pedres, fusta, cargols, fulles, flors, pinyes, branques, que permeten l'exploració de textures, formes i colors de la natura d'una manera lúdica i significativa. A més, en les dues aules es duen a terme experiments guiats en petit grup.

A l'aula de primària, l'alumnat realitza projectes d'investigació de manera individual o en petit grup, relacionats amb els diferents aspectes del medi social i natural.

Tots els materials que integren els espais descrits anteriorment es troben a l'abast dels nens i nenes, i estan organitzats en safates. Cada safata conté una proposta autònoma d'aprenentatge que els nens poden explorar i realitzar de manera independent.

D) Foment de la participació dels pares i mares en el nou model educatiu

Un dels pilars del projecte ha estat la implicació de les famílies en el procés de canvi. El vincle entre escola i comunitat és essencial per garantir una educació més significativa i arrelada a la realitat dels infants.

Establir un bon canal de comunicació obert ha estat el primer pas per involucrar les famílies en el nou model educatiu. Mitjançant reunions informatives, tallers, sessions de formació i materials divulgatius, hem proporcionat una visió clara i detallada de les modificacions pedagògiques i els objectius que es buscaven.

Fomentar la col·laboració en projectes educatius conjunts ha estat una estratègia per unir els esforços entre l'escola i les famílies. S'han establert projectes que involucren la participació directa dels pares, ja sigui mitjançant activitats pràctiques, presentacions i petits tallers a l'aula o jornades de treball conjunta per muntar mobles o dissenyar els espais del pati.

La celebració d'esdeveniments i activitats escolars conjunts ha estat un mitjà per a la creació d'un sentiment de comunitat. Des de jornades de portes obertes fins a la celebració de les festes, es dissenyen esdeveniments per animar la participació activa dels pares i mares.

Aquest procés ha convertit les famílies en agents actius de la transformació educativa, consolidant una xarxa de suport essencial per a l'èxit del projecte.

5. EL DIA A DIA ALS TIL·LERS

Un dels canvis més importants en relació amb els infants i les mestres és que ja no treballem les àrees curriculars tots alhora, sinó que cada infant va avançant en l'aprenentatge segons el punt on es troba en relació amb els diferents aspectes curriculars. La funció de la mestra és acompanyar aquest aprenentatge tot oferint diferents propostes i possibilitats que els farà avançar en el camí.

Grup dels petits

El dia a dia a l'escola, dels infants del grup dels petits, comença amb l'estona de la trobada, moment i espai en el qual treballem les rutines de descoberta dels dies de la setmana i passar llista, amb tot el que implica de treball matemàtic de raonament, mesura del temps i

comptatge. Seguidament, planifiquem i organitzem el dia, anticipant les activitats, propostes o nous materials que ens trobarem. També donem temps a cada infant per expressar i compartir els seus sentiments i vivències, afavorint així la cohesió de grup.

El treball diari dels infants es basa a gaudir i avançar en l'aprenentatge mitjançant l'ús dels diversos materials i propostes que hem dissenyat, les quals estan organitzades en safates accessibles per ells i, disposades de manera ordenada i diferenciada en cadascun dels espais de l'aula. Aquesta metodologia permet als infants prendre decisions sobre què volen treballar en cada moment segons les seves necessitats i interessos, gestionar les seves pròpies tasques i assumir responsabilitats. Tot això fomenta la seva autonomia personal i els permet ser protagonistes del seu propi aprenentatge, facilitant així l'exploració i aprenentatge de manera activa mentre el mestre actua com a guia del seu procés d'aprenentatge.

A més de l'aula, també considerem l'esbarjo i l'espai exterior de l'escola com una oportunitat educativa per als infants. Aquest entorn els proporciona múltiples possibilitats d'expressió, moviment i interacció amb materials exploratoris i elements naturals.

El pla de treball també és una eina eficaç per fer el seguiment i supervisió de les diverses activitats que els nens/es van portant a terme en el seu dia a dia a l'escola. Així mateix, també facilita l'avaluació i la reflexió conjunta, assegurant un equilibri adequat entre les diferents tipologies de propostes que realitzen diàriament.

Pel que fa a les tardes, els infants disposen d'un temps dedicat al joc lliure, una activitat fonamental en el seu desenvolupament. Aquest joc ofereix una varietat d'opcions, com ara joc simbòlic, construccions o bé jocs de taula, permetent als nens/es explorar i expressar la seva imaginació i creativitat de diverses maneres.

Durant la setmana també hi ha moments més dirigits on les mestres de psicomotricitat, anglès i música entren a l'aula a fer diverses propostes de la seva especialitat, tot respectant el ritme i necessitats de cada infant.

Grup dels grans

Per als infants de Primària (de 2n a 6è), hem desenvolupat una eina fonamental per a la gestió de l'aprenentatge: el Pla de Treball. Aquest document personalitzat serveix com eix organitzador de la setmana, guiant l'alumne en l'adquisició de nous coneixements segons el currículum i els seus propis objectius.

Com funciona el Pla de Treball?

- Cada dilluns, els alumnes elaboren el seu propi pla de treball, amb la supervisió de la mestra.
- Aquest pla inclou propostes, projectes, tallers i activitats de diverses àrees d'aprenentatge.
- Cada divendres, es revisa i reflexiona sobre el progrés fet durant la setmana, identificant quines àrees cal reforçar o millorar.

Aquest sistema té com a objectiu principal fomentar la responsabilització de l'alumnat envers el seu aprenentatge, ajudant-lo a desenvolupar autonomia, organització i capacitat de reflexió sobre el seu propi procés.

Amb aquest enfocament, els infants esdevenen agents actius del seu aprenentatge, adquirint eines per autogestionar-se i desenvolupar-se amb seguretat i confiança dins i fora de l'escola.

6. RESULTATS

La implementació del nou model pedagògic ha tingut un impacte molt positiu en tots els aspectes del procés d'ensenyament-aprenentatge, transformant l'aula en un espai més serè, flexible i motivador. Els infants mostren una implicació activa i una major responsabilitat en el seu aprenentatge, consolidant així la seva autonomia i capacitat d'autogestió.

L'ús de materials concrets i manipulatius ha afavorit una comprensió més profunda dels conceptes, permetent que els aprenentatges siguin més significatius i duradors. La possibilitat de personalitzar el seu itinerari d'aprenentatge fa que cada infant es mostri més dedicat i immers en les seves tasques, desenvolupant habilitats de reflexió i autocrítica sobre el seu progrés.

El model basat en les necessitats individuals de cada alumne ha contribuït a generar un entorn d'aprenentatge segur i motivador, on els infants se senten confiats i capaços d'assumir nous reptes. Això ha potenciat el seu benestar emocional i la seva capacitat de gestió del temps i dels recursos, ajudant-los a prendre decisions sobre el seu procés d'aprenentatge.

Quan els observem, veiem que són més autònoms, reflexius i crítics amb les seves pròpies accions. Aquesta evolució no només impacta en la seva vida escolar, sinó que es trasllada també a altres àmbits del seu dia a dia, consolidant valors com la responsabilitat, la iniciativa i la perseverança.

El canvi pedagògic també ha tingut un impacte molt positiu en les famílies, que han expressat gran satisfacció amb el nou model d'aprenentatge. Una de les valoracions més destacades és l'alt nivell d'autonomia que han adquirit els infants, tant en la gestió de les seves tasques escolars com en la seva capacitat per planificar i organitzar-se de manera autònoma a casa.

Moltes famílies remarquen que els seus fills i filles:

- Són més responsables amb les seves tasques escolars i gestionen millor el temps.
- Assumeixen reptes amb confiança, sense esperar sempre la intervenció de l'adult.
- Tenen una actitud més proactiva davant l'aprenentatge i mostren curiositat per investigar i aprofundir en els temes que els interessin.
- Han millorat la seva capacitat de reflexió i autovaloració, reconeixent els seus propis avenços i àrees de millora.

Aquest entusiasme de les famílies no només ha reforçat el vincle entre escola i llar, sinó que també ha fet créixer l'interès d'altres famílies per conèixer el projecte, convertint Els Til·lers en un referent en innovació pedagògica dins de l'educació rural.

Sistema d'Avaluació: Autoavaluació i Coavaluació Individualitzada

El model d'avaluació implementat a Els Til·lers es basa en un procés individualitzat, en què cada infant participa activament en la valoració del seu aprenentatge. Aquest sistema fomenta la reflexió personal, l'autonomia i la capacitat d'autoregulació, permetent als alumnes comprendre millor els seus progressos i identificar les àrees de millora.

Quan un infant finalitza un projecte o una proposta d'aprenentatge, es realitza una sessió individual amb la mestra, on es duen a terme dues formes d'avaluació:

- Autoavaluació: L'infant reflexiona sobre el seu treball, identificant els punts forts i les dificultats que ha trobat. Aquesta fase es duu a terme amb el suport de rúbriques adaptades, que permeten als alumnes valorar aspectes com la comprensió dels continguts, l'esforç dedicat i la qualitat de la seva producció.
- Coavaluació amb la mestra: A partir de l'autoavaluació de l'infant, la mestra l'acompanya en una reflexió guiada per analitzar el procés d'aprenentatge i establir objectius de millora. Aquesta conversa es basa en preguntes obertes i criteris clars per fomentar una comprensió més profunda dels aprenentatges adquirits.

Aquest sistema no es limita a una valoració puntual, sinó que es realitza periòdicament, permetent als alumnes millorar progressivament la seva manera d'aprendre i consolidar hàbits d'autoavaluació. Això afavoreix un aprenentatge més significatiu, ja que els infants comprenen el valor del seu procés educatiu i desenvolupen una actitud més reflexiva i crítica envers el seu progrés.

L'ús de rúbriques permet un seguiment clar i estructurat del desenvolupament de cada alumne, assegurant que la seva evolució sigui coherent amb els objectius establerts i adaptada a les seves necessitats individuals.